Baština, Kultura, identitet:

Radionica LEADER mreže Hrvatske
Vrijednosti CLLD-LEADER-a koje smo postigli - potrebe/razvojni ciljevi lokalnih zajednica za buduće programsko razdoblje
Supetar, 24.-27.09.2025.

Tema 2: Lokalne akcijske grupe u razvoju prepoznatljivosti lokalnih zajednica

osnaživanje zajednice za održivu budućnost

ZAGORA LOKALNA AKCIJSKA GRUPA

LEADER MREŽA HRVATSKE LEADER NETWORK CROATIA

Kako bi izgledao Split bez ….?

- Dioklecijanove palače?
- Svetog Duje?
- Marjana?
- „Svi’ crikav, kalet i butiga” u centru grada?
- Bačvica?
- Poljuda i Starog Placa?
- ….

- Splitske čakavštine?
- Spize (mediteranske prehrane)?
- Klapske pisme?
- Picigina?
- ….

Sve što Split čini Splitom jest njegova kultura i kulturna dobra!

Identitet, kultura i baština

Lokalni identitet

Lokalni identitet obuhvaća skup vrijednosti, simbola, običaja, jezika,… i prostora koji povezuje ljude unutar jedne zajednice i daje im osjećaj pripadnosti. To je „duša mjesta“ – ono po čemu se razlikuje od drugih i što ljude emocionalno veže uz njega.

Kultura

Kultura je skup vrijednosti, vjerovanja, znanja, umjetničkih izraza, običaja i načina života jedne zajednice. Ona obuhvaća sve ono što ljudi stvaraju i prenose kroz generacije – od jezika i umjetnosti do svakodnevnih praksi.

Baština

Baština je dio kulture koji zajednica prepoznaje kao vrijednost i nasljeđe koje treba čuvati. Baština:
- materijalna (spomenici, arhitektura, predmeti)
- nematerijalna (jezik, običaji, pjesme, plesovi, znanja, vještine…)
Baština predstavlja most između prošlosti i budućnosti jer prenosi identitet i tradiciju na nove generacije.

Identitet, kultura i baština

Zašto je baština važna za lokalni identitet?

Baština je temeljni element koji oblikuje lokalni identitet, jer ona predstavlja kolektivno sjećanje i iskustvo zajednice.
Ona povezuje prošlost, sadašnjost i budućnost – čuva vrijednosti, tradicije i simbole koji zajednici daju osjećaj kontinuiteta i posebnosti.
Bez baštine, identitet bi se lako izgubio u homogenizirajućim procesima globalizacije, dok očuvana baština osigurava prepoznatljivost i različitost.

Baština je važna jer djeluje na više razina:
Kulturna – čuva jezik, običaje, umjetnost i način života
Povijesna – prenosi kolektivnu priču zajednice i jača osjećaj pripadnosti
Društvena – okuplja ljude kroz zajedničke manifestacije i tradicije.
Edukativna – uči mlađe generacije o vrijednostima i korijenima njihove zajednice.
Razvojna – služi kao osnova za turizam, kreativne industrije i lokalnu ekonomiju.

Drugim riječima, baština nije samo "ostatak prošlosti", nego živi resurs – ona oblikuje identitet pojedinca i zajednice, a istodobno otvara mogućnosti za održivi razvoj.

Neprofitne organizacije

Uloga neprofitnih organizacija u očuvanju baštine i identiteta

Neprofitne organizacije (udruge, zaklade, kulturna društva) imaju ključnu ulogu u očuvanju baštine jer djeluju na terenu, blisko zajednici i često fleksibilnije od državnih institucija. Njihova uloga može se sagledati kroz nekoliko aspekata:

1. Zaštita i revitalizacija
2. Edukacija i prijenos znanja
3. Angažman zajednice
4. Povezivanje s EU fondovima
5. Promocija lokalnog identiteta

Neprofitne organizacije djeluju kao posrednici između zajednice, institucija i međunarodnih izvora podrške.
Njihova aktivnost ne samo da čuva baštinu, nego pomaže i da lokalni identitet ostane živ, prepoznatljiv i održiv u budućnosti.

EU fondovi kao izvor potpore

Pregled fondova

- ESF – Europski socijalni fond

Fokusira se na ljude: obrazovanje, zapošljavanje, inkluzija. Kroz njega se financiraju radionice, treninzi i programi očuvanja i prenošenja znanja o kulturnoj baštini.

- ERDF – Europski fond za regionalni razvoj

Ulaganja u infrastrukturu, obnova kulturnih objekata, stvaranje kulturno-turističkih centara i jačanje lokalne konkurentnosti.

- Kreativna Europa

Podrška kulturnom i kreativnom sektoru: međunarodna suradnja, mobilnost umjetnika, digitalizacija kulturne baštine.

- Interreg

Program prekogranične suradnje – povezuje zajednice različitih država u očuvanju zajedničke kulturne i prirodne baštine.

EU fondovi kao izvor potpore

Mogućnosti za udruge i zajednice

- Neprofitne organizacije i udruge mogu prijavljivati projekte vezane uz obnovu kulturne baštine, promociju tradicija ili uključivanje mladih / osoba treće životne dobi, osoba s invaliditetom i sl. u očuvanje baštine i lokalnog identiteta.

- Financiranje obuhvaća i „nematerijalnu baštinu“ – festivale, glazbu, ples, lokalne jezike i dijalekte.

- EU fondovi često omogućuju suradnju između kulturnih i obrazovnih ustanova i lokalnih i regionalnih samouprava, čime se gradi mreža za dugoročno očuvanje.

- Zajednice dobivaju priliku ne samo sačuvati svoju baštinu, već i razviti nove oblike interpretacije (digitalne platforme, interaktivni muzeji, kulturne rute).

- Posebna vrijednost je u otvaranju radnih mjesta i jačanju lokalnog gospodarstva kroz kulturni turizam ili npr. kreativne industrije.

Iskustva iz prakse

Kulturna dobra:

- Materijalna kulturna dobra Hrvatske:
  - 6.554 u Registru kulturnih dobara RH
  - 10 na UNESCO-voj reprezentativnoj listi
  - 15 na UNESCO-voj listi „čekanja”

- Nematerijalna kulturna dobra Hrvatske:
  - 239 u Registru kulturnih dobara RH
  - 19 na UNESCO-voj reprezentativnoj listi
  - 1 na UNESCO-voj listi dobara kojima treba hitna zaštita
  - 2 na UNESCO-voj listi primjera dobre prakse
  - 1 na UNESCO-voj listi „čekanja”

Iskustva iz prakse

Nematerijalna baština: Sinjska alka

- Tradicionalna viteška igra, pod zaštitom UNESCO-a (2010.).
- Povijesni događaj iz 1715.; duboko ukorijenjena u povijest, kulturu i identitet zajednice.
- „Dani Gospe i alke”
- EU fondovi pomogli su u očuvanju manifestacije kroz infrastrukturne investicije, edukativne programe, kulturne i sportske programe, promidžbu, povezivanje svih sektora zajednice (javnog i privatnog)

- Alka – baština koja oblikuje prihvatljiv lokalni identitet
- Alke – baština koja povezuje (ponos i zajedništvo)
- Alka - baština koja je živa i sveobuhvatna praksa, a ne samo u muzejski eksponat

Baština, zajednica i održiva budućnost

Povezanost očuvanja kulturne baštine i ranjivih skupina

- Socijalna uključenost: aktivnosti vezane uz očuvanje baštine uključuju starije osobe, mlade nezaposlene, osobe s invaliditetom i manjine, djecu i mlade u nerazvijenim područjima, čime se smanjuje izolacija i povećava osjećaj pripadnosti.

- Međugeneracijska povezanost: stariji prenose znanja i vještine (npr. tradicijski zanati, pjesme), a mladi unose energiju i digitalne alate u očuvanje.

- Osnaživanje žena: žene često nose nematerijalnu baštinu (kulinarstvo, tekstilni radovi, običaji) i kroz projekte dobivaju priliku za vidljivost i ekonomsko osnaživanje.

- Kultura kao terapija: sudjelovanje u kulturnim aktivnostima poboljšava mentalno zdravlje, smanjuje usamljenost i jača samopouzdanje ranjivih skupina.

Baština, zajednica i održiva budućnost

Dobrobiti očuvanja baštine za društvo i tranzicije

Zelena tranzicija:

- Očuvanje tradicijskih načina gradnje i zanata (npr. kamena arhitektura, prirodni materijali) pridonosi održivom razvoju.
- Baština potiče obnovljivu uporabu resursa i kružno gospodarstvo (recikliranje materijala, održivi turizam).

Digitalna tranzicija:

- Digitalizacija kulturne baštine omogućuje njezinu dostupnost svima, uključujući ranjive skupine.
- Virtualne ture, aplikacije i online arhivi čuvaju baštinu i otvaraju nove oblike sudjelovanja.

Zelena i plava ekonomija:

- Kulturni turizam utemeljen na održivosti donosi prihode lokalnoj zajednici, ali smanjuje negativne utjecaje na okoliš.
- Projekti baštine mogu poticati razvoj i proizvodnju lokalnih eko-proizvoda, tradicionalnu poljoprivredu, ribarstvo, obrtništvo.

Izazovi i pouke iz prakse

1. Administrativna složenost

- Prijava projekata na EU fondove zahtijeva poznavanje administrativnih procedura, projektnog menadžmenta i financijskog izvještavanja
- Male udruge često nemaju dovoljno stručnog kadra za ispunjavanje složenih prijava, provedbu složenih projekata, izvještavanja
- Proces od ideje do odobrenja projekta može trajati i više od godinu dana, što obeshrabruje manje zajednice.
- Neadekvatan omjer uloženog vremena i znanja u konekretne projektne aktivnosti u odnosu na administrativne aktivnosti
- Potrebna ulaganja u edukaciju i jačanje kapaciteta članova organizacija

Izazovi i pouke iz prakse

2. Financijska održivost

- Projekti financirani iz EU fondova često imaju jasno definiran rok i završavaju s prestankom financiranja
- Mnoge organizacije ovise o vanjskim sredstvima i teško osiguravaju dugoročnu održivost svojih inicijativa (primjer: radionice tradicijskih zanata prestanu se održavati kad završi financiranje)
- Potrebno je razvijati dodatne izvore prihoda – suradnja s privatnim sektorom, donacije, samoodrživi programi
- Motivacija – kako motivirati lokalnu zajednicu da nastavi aktivnosti nakon završetka financiranog dijela projekta

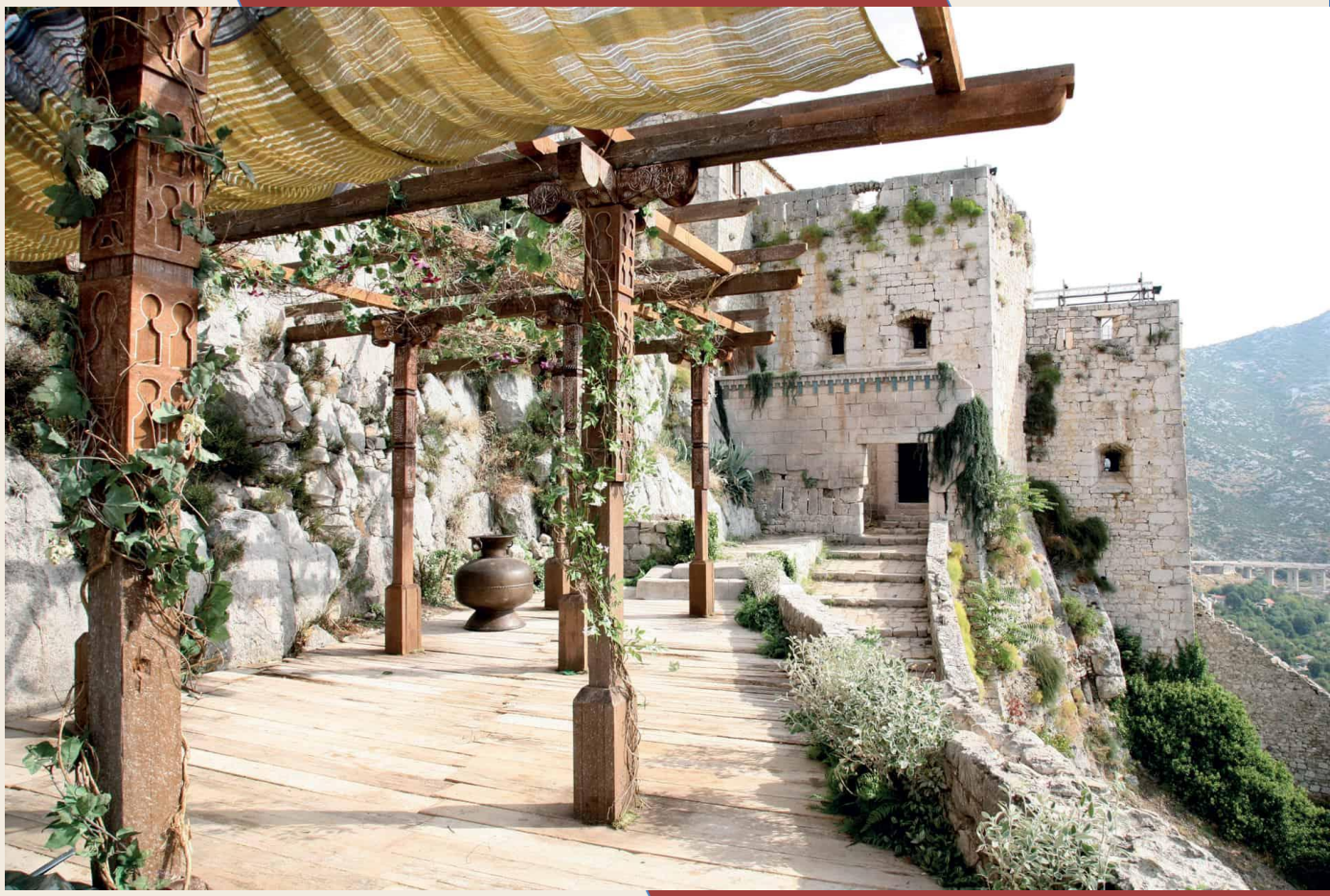

Izazovi i pouke iz prakse

3. Ravnoteža tradicije i inovacija

- Očuvanje baštine uvijek nosi rizik: kako ostati vjeran autentičnosti, a ipak privući suvremenu publiku?
- Uvođenje modernih tehnologija (npr. AR/VR interpretacije, digitalizacija) može obogatiti iskustvo, ali i narušiti izvornost
- Važnost uključivanja lokalnih nositelja tradicije u odlučivanje o metodama prezentacije
- Primjer: digitalna rekonstrukcija povijesnih događaja može biti korisna ako se koristi uz stvarne povijesne izvore. Izmještanje rekonstrukcije povijesnih događaja ili tradicija u drugi prostor – Alka u Beču?
- Može li tradicija u današnje doba opstati bez inovacija?

Sveobuhvatnost utjecaja baštine

1. Utjecaj baštine na lokalni identitet i kulturu zajednice

Koji element baštine vas najviše povezuje s vašim mjestom?

- Kulturna baština stvara osjećaj pripadnosti – povezuje ljude kroz zajedničke vrijednosti, sjećanja i simbole.
- Ona je „živa veza“ između prošlosti i sadašnjosti, koja se prenosi s generacije na generaciju.
- Svaka zajednica ima jedinstvene tradicije, arhitekturu ili običaje koji je razlikuju od drugih.
- Primjeri: glagoljica u Istri, Sinjska alka u Dalmaciji, medičarski zanat u sjevernoj Hrvatskoj – svi oni simboliziraju posebnost lokalnog identiteta.
- Baština okuplja ljude u trenucima slavlja, ali i u svakodnevnom životu, čime jača socijalnu koheziju.

Sveobuhvatnost utjecaja baštine

2. Utjecaj baštine na turizam

Utjecaj baštine na turizam; turizma na baštinu?

- Kulturna baština je jedan od glavnih motiva dolaska turista u Hrvatsku.
- Posjetitelji ne dolaze samo radi „sunca i mora”, „snijega i planina”, nego i radi starih gradskih jezgri, festivala i tradicija.
- Baština omogućuje razvoj kulturnog turizma, koji produžuje sezonu i donosi dodatne prihode.
- Primjeri dobre prakse / primjeri loše prakse

Sveobuhvatnost utjecaja baštine

3. Utjecaj baštine na gospodarstvo

Utjecaj baštine na poduzetništvo; poduzetništva na baštinu?

- Očuvana baština potiče lokalno poduzetništvo (obrti, zanati, suveniri, organizacije manifestacija,
  sajmova, tematskih događaja,…).
- Stvara nova radna mjesta – od vodiča do stručnjaka za restauraciju, proizvođača do prodavača,
  marketinških stručnjaka do ugostitelja, hotelijera i sl.
- EU fondovi često financiraju i programe vezane uz održive modele gospodarenja baštinom
  (kulturne rute, centri interpretacije).

Sveobuhvatnost utjecaja baštine

4. Utjecaj na obrazovanje

Što smo naučili o sebi, što bismo „prvo” pokazali drugima da im moramo pokazati „svoje mjesto”?

- *Baština nije samo kulturni i gospodarski resurs – ona je i obrazovni alat.*
- *Kroz škole, radionice i muzeje, djeca i mladi uče o povijesti, jeziku, običajima svog kraja, koheziji svoje zajednice.*
- *Podizanje svijesti o identitetu, učenje o baštini motivira mlade da ostanu povezani sa svojom zajednicom.*
- *Digitalni alati (AR, VR, online baze podataka) čine baštinu privlačnijom i dostupnijom.*

Prilika za LAG-ove i FLAG-ove

Gdje smo u svemu mi? LAG-ovi i FLAG-ovi?

- *Europski fondovi otvorili su neprofitnim organizacijama vrata za velike i male projekte koji izravno doprinose očuvanju baštine.*
- *Oni omogućuju obnovu spomenika, digitalizaciju kulturne baštine, očuvanje jezika i običaja, ali i stvaranje novih sadržaja za zajednicu.*
- *Posebna vrijednost leži u tome što EU projekti povezuju lokalne dionike – udruge, škole, muzeje, općine i poduzetnike.*
- *Projekti ne doprinose samo kulturi, već i razvoju turizma, obrazovanja i gospodarstva, čime baština postaje generator šireg razvoja.*
- *Potreba za održivošću i suradnjom*
- *Najveći izazov nakon završetka financiranja jest održati rezultate projekta živima.*
- *Neprofitne organizacije same često nemaju dovoljno resursa, pa je ključ u suradnji s lokalnim vlastima, školama, kulturnim institucijama i privatnim sektorom.*
- *Održivost znači da se projekt nastavlja i nakon službenog završetka – kroz edukaciju, volontiranje, dodatne prihode ili institucionalnu podršku.*
- *Suradnja različitih dionika osigurava širi društveni učinak, jer se odgovornost za baštinu dijeli.*

- *Zaključak: budućnost očuvanja lokalnog identiteta (očuvanja baštine, kreiranja i/ili očuvanja lokalne kulture) ovisi o zajedničkom djelovanju i stvaranju mreža sinergičnih programa i aktivnosti, te široke baze nositelja (koje nadilaze granice jednog projekta i prijavitelja). LAG-ovi i FLAG-ovi su oni koji mogu, što drugi ne mogu svojim „tailor-made" modelima, bez obzira na izazove (novčane, kadrovske, organizacijske, zakonske….).*

Prilika za LAG-ove i FLAG-ove

Da nas morate odvesti u „site-visit” na svom području a da želite da o vama pričamo i da vam se što prije vratimo, što biste nam pokazali i zašto?

Umjesto zaključka!

Baština ima društvenu i gospodarsku dimenziju. Ona nije samo „sjećanje“ na prošlost, nego resurs za budućnost: kroz obrazovanje, kulturni turizam, kreativne industrije i lokalno poduzetništvo.

Kultura i baština, dakle, grade identitet, a identitet zauzvrat jača motivaciju zajednice da čuva i razvija svoju kulturu koja će postati baštinom u budućnosti i čime se krug ne zatvara već stvara životna spirala lokalne zajednice (poput DNA ovojnice).

Što danas stvorimo od važnosti za identitete svojih lokalnih zajednica, sutra će postati naša ostavština i naslijeđena baština!

LAG ZAGORA – case-study

I. faza

Stanje lokaliteta od lokalnog kulturnog značaja:

- *Neriješeni imovinsko-pravni odnosi*
- *Prva istraživanja „rimske ceste” (2016-2018)*
- *Blizina: državne ceste D1, antičke ceste Salona-Aequum, bivše trase uskotračne pruge Split – Sinj*
- *Nekretnina: nepokretno materijalno kulturno dobro RH „Prijemna zgrada uskotračne pruge „Rera” u Dicmu iz 1903. godine (Z-5715);*
- *Blizina: kulturno materijalno dobro RH „Arheološko nalazište Čemernica” (prapovijesna gomila /tumul/ i gradina /podgradinsko naselje (Z-5509)*
- *Zaštićeno kulturno dobro lokalnog značaja: ruralna cjelina - Klanac*

LAG ZAGORA – case-study

II. faza

Prijavitelj: Općina Dicmo
Projekt: „Tematski park povijesnih putova i željezničke postaje „RERA”
Natječaj: LAG Zagora - za TO. 3.1.1 „Ulaganja u pokretanje, poboljšanje ili proširenje lokalnih temeljnih usluga za ruralno stanovništvo” od 25.01.2021.
Odobrena sredstva LAG-a: 70.000,00 EUR
Ukupna vrijednost projekta: 140.000,00 EUR
Sufinanciranje: Općina Dicmo, MRREF i SDŽ

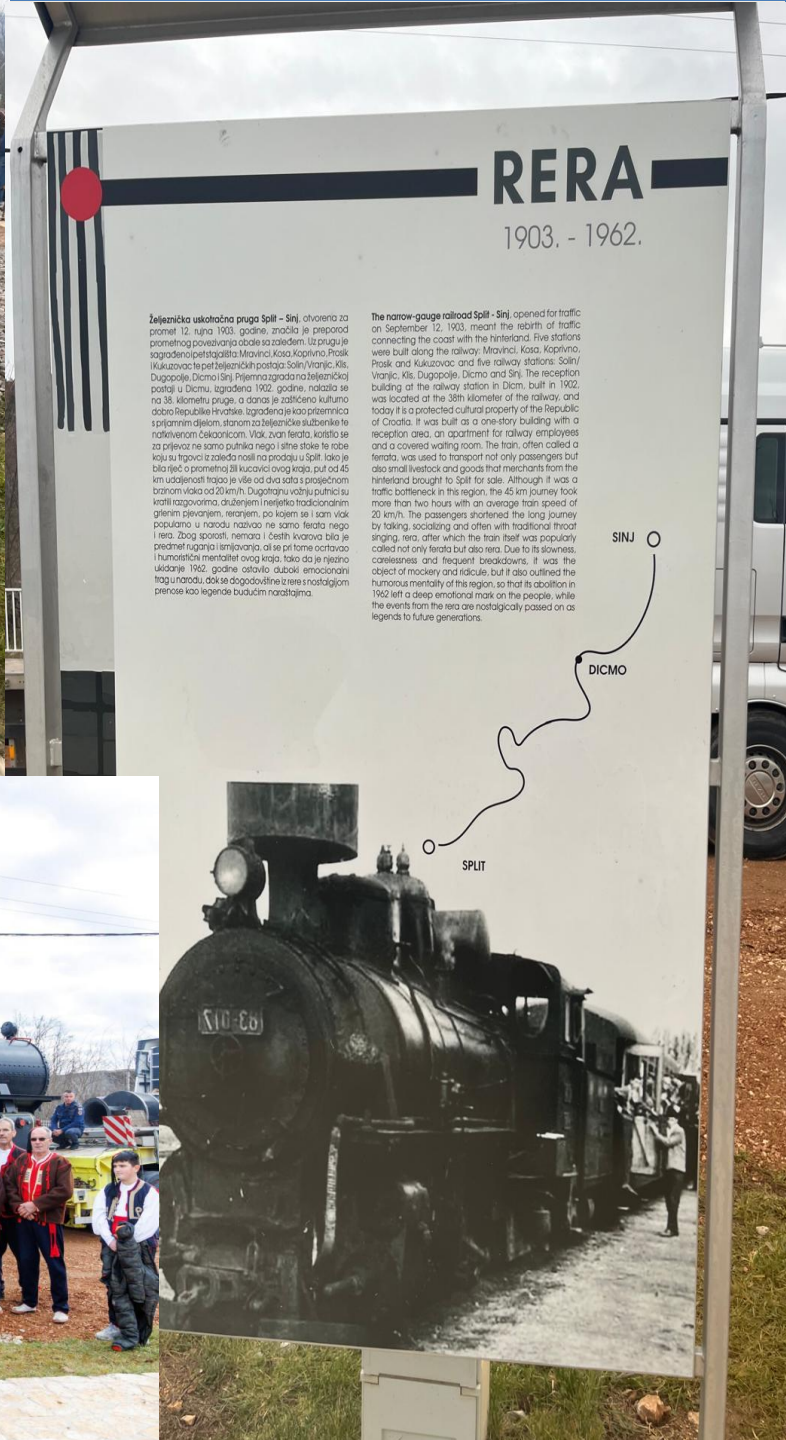
LAG ZAGORA – case-study

III. faza

Nositelji projekta: Županija splitsko-dalmatinska, Općina Dicmo i Općina Klis
Projekt: „Nabava parne lokomotive s tender vagonom iz 1949. godine”
Ukupna vrijednost projekta: 323.750,00 EUR
- SDŽ (194.000,00 EUR);
- Općina Dicmo (97.375,00 EUR) i
- Općina Klis (32.375,00 EUR)

Rješavanje imovinsko-pravnih odnosa za „prijemnu zgradu” – Ugovor o darovanju s klauzulom dokinuća u slučaju ne stavljanja u funkciju „Kulturnog centra – RERA” u roku od god.

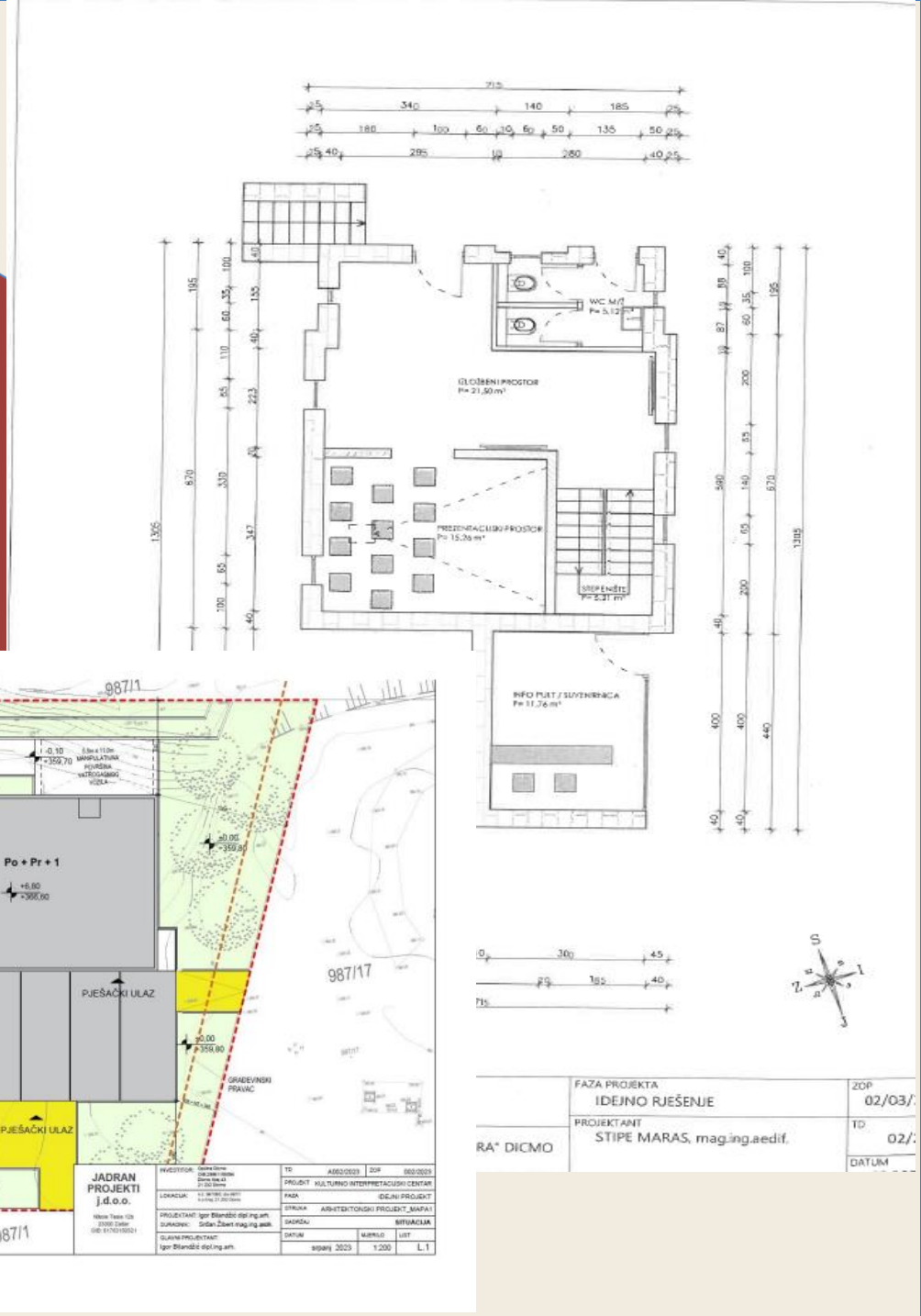

LAG ZAGORA – case-study

IV. faza

Nositelj projekta: Općina Dicmo
Projekt: „Kulturni centar - RERA”
Suradnja na projektu : Institut za etnologiju i folkloristiku RH
Rok: listopad 2029.
Financiranje: FZOEU, ITU - Aglomeracija Split, ITU – LAG Zagora

Nositelj projekta: Općina Dicmo
Projekt: „Kulturno-interpretacijski centar Dicmo”
Procijenjena vrijednost projekta: 1.730.000,00 EUR
Financiranje: ITU – Aglomeracija Split

Kulturno interpretacijski centar Dicmo – Idejni projekt